

РЕЦЕПЦІЯ ПРОЗИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ І ЗАРУБІЖНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Досліджується еволюція рецепції прозової творчості Лесі Українки вітчизняною і зарубіжною критикою та літературознавством у хронологічному аспекті: з 90-х років XIX століття донині.

Ключові слова: рецепція, інтерпретація творчості, неоромантизм, модернізм, белетристика, метатекст.

Тенденції розвитку сучасного літературознавства зумовлюються необхідністю об'єктивного вивчення, нової інтерпретації творчості, у тому числі відомих постатей української літератури. *Мета дослідження* полягає в комплексному осмисленні та системному аналізі рецепції прозової творчості Лесі Українки вітчизняною і зарубіжною критикою. Феномен Лесі Українки – її біографію, епістолярій, формування світогляду і творчої манери, літературний доробок (передусім поезію і драматургію) – досліджували як сучасники, так і вчені радянського і пострадянського періодів. Незважаючи на дослідницький інтерес до життя і творчості письменниці, її художня проза потребує уваги й ґрунтовного наукового аналізу з позицій сучасного літературознавства.

Складність літературознавчого аналізу кінця XIX – початку XX століть полягає в тому, що цей період був нестабільним, „пограничним” не тільки для української, а й світової літератури, позначений зіткненням і трансформацією художніх здобутків і досвіду різних часів і поколінь. Еволюція літературних напрямів та зміна поколінь як природних процесів загальнолітературного поступу неоднозначно сприймалися тогочасними читачами й критикою. Відчувалася гостра потреба жанрово-стильової, естетичної переорієнтації літератури, розширення тематичних горизонтів художніх творів.

„Українська література початку ХХ століття, програмована неоромантичною концепцією особистості, почала поступово виразнюватися художньою пошуковістю” [51, 440]. Складність інтерпретації літературної парадигми кінця ХІХ – початку ХХ століть пов’язана з епохою модернізму в європейській і українській культурі. Модернізм як явище культурного синтезу набуває підкреслено суб’єктивного змісту. Відбувається активізація всіх засобів опосередкованого самовираження авторського „Я”, коли „для прози характерні пошуки актуалізації лірики, а для поезії – активне вторгнення засобів епічного і драматичного тощо” [35, 9].

Народження нової доби позначене не лише появою творів, відмінних від попередніх стильовими, жанрово-композиційними ознаками чи тематично, але й появою нового читача, спроможного усвідомлювати ці тексти, а також літературної критики, здатної осмислити і розкодувати художній текст через критичні відгуки, дискусії, маніфести.

Починаючи ще з І. Франка, українська критика звертала увагу громадськості на багатогранний і глибокий талант Лесі Українки, проте нас передусім цікавитиме оцінка „малої” прози мисткині.

Спираючись на історію нагромадження і збагачення відомостей про життя і творчість Лесі Українки (документальна джерелознавча база, літературно-критичні розвідки, рецензії, відгуки, присвячені епічній творчості), у хронологічному аспекті можна виділити 4 періоди: 1) кінець ХІХ ст.– 1920-ті рр.; 2) 1930-ті рр.– перша половина 1950-х рр.; 3) друга половина 1950-х рр.– 1980-ті рр.; 4) 1990-ті рр.– початок ХХІ ст.

Погляди сучасників на новелістику Лесі Українки фактично зводилися до акцентуації таких аспектів: історія написання, жанрово-стильові особливості, естетичні й філософські уподобання, творчі взаємовпливи, політичні переконання (переважно в річищі революційно-демократичних ідей).

Тогочасні критики неоднозначно сприймали перші спроби письменниці в жанрі „малої” прози. І. Франко у листі до Олени

Пчілки 18 вересня 1891 року писав, що йому дуже подобається Лесина новела „Жаль”, проте М. Павлик радив узагалі знищити цю повість [25, 161, 210]. Полемізуючи з М. Павликом, авторка у листі від 10 червня 1891 року зазначає, що „на самих ліричних віршах вже не втриматись! – тісно робиться! Хоч се не значить, ніби їх зовсім покинути маю...” [25, 141]. Свідченням неординарності епічного таланту письменниці є той факт, що цей твір викликав цілу гаму критичних відгуків – від схвальних (І. Франко) до ніщивних (М. Павлик) – ще до того як був надрукований. Про це дізнаємося з листування Лесі Українки і О. Маковея [25, 212]. Леся Українка усвідомлює, що повість „Жаль” не є бездоганною, „ще там мусить чимало поправитися”. Звертаючись до М. Павлика, вона пише: „...а тільки, може, Ви не сподівались такої теми і для Вас вона є досить далека або просто нецікава”. Однак Лесю Українку не злякала критика її прозового доробку, про що свідчить жанрове розмаїття епосу: образок, нарис, казка, оповідання, повість. До прози вона зверталася упродовж усього творчого життя.

У статті „Леся Українка” (1898) І. Франко не піддав аналізу прозові твори „Така її доля” і „Біда навчить”, що на той час уже вийшли друком. Натомість він зазначав: „...не в новелах її сила... Її талант ліричний, але не вузько суб’єктивний; їй удаються й епічні, і драматичні форми, але тільки тоді, коли вони являються тільки формами могутньої лірики, чиста епіка і чиста драма не входять, як нам здається, у обсяг її таланту” [50, 253].

У „Літературно-науковому вістнику”, з яким активно співробітничала Леся Українка, по смерті поетки вийшло чимало публікацій про її життя і творчість, зокрема М. Грушевського, Л. Старицької-Черняхівської, І. Стешенка, М. Євшана, А. Ніковського, Ю. Тищенко-Сірого. Загальна тенденція, що простежується в усіх цих публікаціях, – високий, європейський рівень її творчості, якого ще не сягнула читацька аудиторія, і не обхідність подальшого літературознавчого аналізу творчості письменниці, у тому числі прозового доробку.

Творчість Лесі Українки багато в чому залишалася незрозумілою та незбагненою і за життя, і після смерті. „Наше громадянство не встигало йти за сим захоплюючим, бурним потоком натхнення, цею блискучою панорамою образів, що розверталася перед ним; цей високий рівень ідей, на який вела творчість Лесі Українки, був незвичайний для його ширших кругів” [9, 10]. М. Грушевський зробив геніальне й пророчче передбачення: „В інших обставинах, ніж ми живемо, її твори переходили б в вибрані круги світової інтелігенції, знаходили б тут тонких цінителів і адептів”.

Л. Старицька-Черняхівська подає передісторію написання деяких прозових творів, задум яких виникав під час засідань літературного гуртка „Плеяда”. Незважаючи на те, що початкові праці Лесі Українки на літературній ниві вітали в родинях Лисенків, Старицьких, Косачів, Драгоманових, офіційна критика або мовчала, або була неспроможна повною мірою оцінити художній метод і мистецькі пошуки в жанрі прози: „Леся одгука майже не чула – її твори були вищі середнього рівня її часу” [45, 25].

І. Стешенко, характеризуючи імпульси Лесі Українки до прозової творчості, зазначав: „Їй мало одного короткого вислову почуття, їй хочеться сумою широких мистецьких доказів впевнити читача в тому чи іншому духовному напрямі. Звідси – нова літературна форма творів Лесі. Вона вдається до драматичних етюдів, до оповідання” [46, 44]. Він подає коротку характеристику змісту оповідань „Приязнь”, „Над морем”, „Розмова”, не вдаючись до глибокого сюжетного аналізу.

А. Ніковський підкреслює драматизм прозових творів. В оповіданні „Приязнь” і ліричній драмі „Лісова пісня” він убачає спільну основу (волинські фольклорні традиції) і глибокий психологізм образів, підкреслює екзотичність сюжету „Екбальганем”. Проте питання сюжетно-композиційного аналізу й методології прозової творчості він пропонує з’ясувати майбутнім поколінням літературознавців [37, 50–70].

М. Євшан узагалі називав талант Лесі Українки „блідим і спутаним”, а щодо її прозового доробку зауважив: „...кілька разів вона пробувала в своїх новелах зблизитися до сучасного життя і малювати всю його дріб’язковість” [17, 52].

Отже, критична рецепція прози Лесі Українки наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть засвідчує конфлікт двох поглядів і художньо-естетичних принципів: народництва і модернізму.

Видання прозових творів Лесі Українки 20–30-х років ХХ століття (переважно книгоспілчанські або рухівські) супроводжувались фаховими передмовами М. Зерова, Б. Якубського, М. Драй-Хмари. У цей час побачили світ і самостійні дослідження її життя і творчості. У цілому праці зазначеного періоду відзначалися більшою чи меншою науковою об’єктивністю, хоча автори не мали у своєму розпорядженні достатньо документальних матеріалів, щоб здійснити глибокий літературознавчий аналіз епічної творчості письменниці.

Слідом за дореволюційною критикою Д. Донцов зауважував, що Леся Українка „на цілу голову переросла хистом майже всіх сучасних письменників”, проте залишалася „дивно незрозумілою, хоч і респектованою”, „лишилася якимось сфінксом для покоління” [15, 3]. Він першим із дослідників звертає увагу на те, що Лесю передусім турбувало не про що писати, а як писати: „Інші оперували переважно ідеями і поняттями, з якими лучаться звичайно певні емоції, певні переживання душі, Леся Українка малювала нам самі ці переживання. Не те, як вони виявлялися в словах і поступках показує вона нам, лише сугерує читачеві стани душі на межі між свідомим і підсвідомим, не втискає своїх ідей в вузькі рамки трафаретних і ясних понять... Для неї мова понять була затісна...” [15, 24–25].

Цінними є літературознавчі розвідки М. Драй-Хмари (опублікував п’ять праць про Лесю Українку). Він наголошував на тому, що „Лесю Українку мало розуміли, або й зовсім не розуміли її сучасники. Про це свідчить більшість критиків нашої письменниці. Говорить за це й вона сама” [16, 3]. Досліджуючи життя і творчість письменниці, він звертає увагу на соціальні й

національні питання, що порушуються у творах „Над морем” і „Приязнь” [16, 128-135]. Апелюючи до критичних зауважень М. Євшана щодо мізантропічних мотивів Лесиного оповідання „Над морем”, М. Драй-Хмара звертає увагу на значну роль пейзажу не лише у творчості, а й особистому житті Лесі Українки [16, 110].

М. Зеров, аналізуючи творчість письменниці в цілому, вказує на автобіографічність оповідання „Над морем” і уривків повісті „Екбаль-ганем”. Останніми роками життя багатство уяви Лесі було надзвичайним, вона страждала не через відсутність образів, а перевантаженість ними [20, 369–371]. Саме нові творчі задуми й перспективи ідей яскраво виявились у повісті з арабського життя „Екбаль-ганем”. Аналізуючи драматургію Лесі Українки, М. Зеров називає її оповідання „Над морем” і особливо „Розмову” „напівзамаскованими драматичними етюдами, скоріш діалогами, як оповіданнями” [20, 375].

Б. Якубський у статті „Леся Українка – белетрист”, порівнюючи епічний талант письменниці з творчістю О. Кобилянської, В. Стефаника, В. Винниченка в царині художньої прози, наголошував, що її белетристичні твори не займають такого місця в історії української літератури, як драми, драматичні поеми та лірика письменниці [52, 5]. Він першим запропонував аналізувати прозу Лесі Українки в контексті наукового осмислення всієї творчості мисткині. Б. Якубський аналізує твори „Така її доля”, „Школа”, „Святий вечір”, „Метелик”, „Біда навчить”, „Весняні співи”, „Пізно”, „Місто смутку”, „Голосні струни”, „Жаль”. Б. Якубський з’ясовує жанрові особливості, стильову манеру, історію видання, виділяє етапи в еволюції белетристики Лесі Українки, зупиняється на психологічних імпульсах творчості.

Цікавим є той факт, що Б. Якубський аналізує ідейний зміст оповідання „Примара”, на яке до нього майже не звертали уваги інші дослідники. У цілому автор дає високу оцінку оповіданням „Пізно”, „Примара”, „Помилка”, „Розмова”, незакінченим оповіданням „Утопія”, „А все-таки прийди”, „Interview”, „Екбаль-

---

ганем”: „Маємо зразки художньої досконалості, що не поступляться перед більшістю інших белетристичних творів нашої літератури тих років (1905–1917)” [52, 28]. Б. Якубський стверджував, що Леся Українка у своїх творах ніколи не зазнавала впливів російської літератури, а натомість засвідчував вплив західноєвропейської традиції, визначаючи стиль її творів як неоромантичний.

Багатовиявний у стилях, напрямках, ідеях літературний процес після 1920 року пішов двома шляхами: літературний процес у Радянській Україні та поза її межами. Саме тому ми звертаємо увагу на відмінність рецепції прозового доробку Лесі Українки радянськими літературознавцями та представниками діаспори.

Відомий дослідник і поціновувач творчості Лесі Українки П. Одарченко ще на початку 30-х років зазначав, що „прозаїчний жанр не відповідав ліричній вдачі поетки” [48, 12]. Він також слідом за М. Павликом називає повість „Жаль” одним з найслабших творів письменниці. Дослідник наголошує на тому, що художня проза Лесі Українки тематикою і стилістичними особливостями тісно пов’язана з її лірикою і драматичними поемами [48, 13]. Також він подає періодизацію прозової творчості мисткині, виділяючи ранній період, позначений впливом етнографічно-реалістичної школи, міфопоетичної творчості, і пізніший, у якому простежуються потужний ліризм, соціальні мотиви, драматизація сюжету.

На критичних працях 1920–1930-х років позначилась недостатність джерельної бази, адже більшість епістоляріїв Лесі Українки залишалися невідомими, її архів, як і автографи, були ще невпорядковані й розпоршені по різних музеях, знаходились у приватній власності членів її родини та інших дослідників.

Другий період (1930-ті рр.– перша половина 1950-х рр.) у вітчизняному літературознавстві позначений посиленням терору і репресій проти національно свідомих діячів науки і культури, а також запровадженням єдиного методу – соціалістичного реалізму – в літературі. Усе це вплинуло й на стан наукових досліджень прозової творчості Лесі Українки, що зводилися здебіль-

шого до журнальних статей та передмов до видань її творів [6, 5–66; 41, 26–31].

Помітним внеском у вивчення життя, світогляду і творчості Лесі Українки, насамперед на підставі уперше опублікованих невідомих листів мисткині, а також нових матеріалів, що раніше не оприлюднювалися, стала праця Ольги Косач-Кривинюк. Створена упродовж 1941–1945 рр. на основі зібраного авторкою архіву письменниці та власного архіву, праця була опублікована лише 1970 року в США [25].

У 30–40-х рр. не припинялись дослідження представників Західної України й української діаспори, присвячені Лесі Українці, серед яких виділяються праці М. Деркач [13, 101–105].

Критика другої половини 50–80-х років здебільшого характеризується тенденційністю, фальсифікацією деяких фактів життя і творчості Лесі Українки, певним схематизмом і однамітністю аналізу епічної спадщини письменниці. Леся Українка була проголошена революціонеркою-демократкою, яка зазнала впливу марксистської ідеології, любила Росію і російський народ, перебувала під благодотворним впливом російської літератури і виступала проти західноєвропейського космополітизму.

Професор О. Білецький був змушений змінювати свої погляди на творчість Лесі Українки під впливом політичних чинників: національні й західноєвропейські мотиви, які він відзначав, аналізуючи твори письменниці, згодом заступили ідеї боротьби авторки з буржуазним націоналізмом і реакційністю американської філософії [7, 7–27].

О. Дейч 1950 року, а пізніше В. Курашова стверджували про вплив „Песни о соколе” Максима Горького на оповідання Лесі Українки „Метелик”: «В ее рассказе „Мотылек” нетрудно найти мотив, сходный с мотивами горьковской „Песни о соколе”. Все это не простое совпадение. Горький был вдохновителем и Леси Украинки, и Франко» [12, 309]. Постає питання: чи можна взагалі стверджувати про будь-які впливи, коли твір Лесі Українки був написаний 1889 року, а Максима Горького – 1895-го? На помилковість цього твердження вказувала сестра мисткині Изидора

Косач-Борисова в інтерв'ю для радіо „Голос Америки” [31, 251–253]. Пізніше в критико-біографічному нарисі „Леся Українка” О. Дейч виправляє цю хронологічну помилку, проте продовжує наполягати на спорідненості революційних ідей обох письменників [11, 113–114].

З позицій вульгарного соціологізму написано монографію О. Бабишкіна і В. Курашової „Леся Українка: Життя і творчість” [3], яка ідеологічно перегукується з критико-біографічним нарисом О. Дейча. Тривалий час ця монографія, позначена впливом доби сталінського тоталітаризму і великодержавного російського шовінізму, слугувала основним джерелом вивчення життя, світогляду й літературної творчості письменниці. У дослідженнях прози Лесі Українки О. Бабишкін намагається простежити зв'язок між прозою, поезією і драматургією письменниці. Піддаючи аналізу такі прозові твори: „Лелія”, „Святий вечір”, „Щастя”, „Одинак”, „Жаль”, „Чашка”, „Школа”, „Метелик”, „Помилка”, автор визначає тематику, жанрові особливості, образи, елементи автобіографізму. Проте естетику світобачення її „малої” прози зведено в дослідженні до впливу революційно-демократичних ідей [4, 256–278].

Серед публікацій цього періоду становить інтерес видання Академії наук УРСР, присвячене творчості письменниці. У розділі „Прозові твори” вперше надруковано уривок незакінчених „Спогадів тітки Люсі” й уривок „...Чисте, рівне плесо моря...” [32, 149–151]. У примітках подається дослідження автографів письменниці, доводиться належність цих творів перу Лесі Українки. Пізніше ці незакінчені оповідання будуть надруковані в 12-томному зібранні [49].

У 60-ті роки було опубліковано праці І. Журавської, А. Каспрука, Л. Міщенко, К. Кухалашвілі [18; 24; 29; 34], автори яких зверталися до біографічного матеріалу Лесі Українки, осмислювали її громадську діяльність у взаємозв'язку з тогочасним літературним процесом в Україні, аналізували зв'язки з російською та іншими літературами, прагнули встановити джерела естетичних уподобань. Незважаючи на цінність деяких

наукових розвідок, дослідники не змогли вийти за межі марксистсько-ленінської ідеології пізнання, матеріалістичної естетики та революційного демократизму. Як наслідок – Леся Українка постає генієм, якого піднесли до ідолопоклонства, поставивши в один ряд із Т. Шевченком та І. Франком. Проте справжні імпульси прозової і публіцистичної творчості письменниці, її літературознавчий аналіз так і залишилися поза увагою. „Леся Українка стала жертвою специфічної рецепції народницької критики, яка включала канонізацію на базі тенденційної інтерпретації” [40, 434].

Зокрема, А. Каспрук називає прозу Лесі Українки „оригінальним, своєрідним явищем” і з’ясовує ідейно-образну специфіку творів „Святий вечір”, „Така її доля”, „Лелія”, „Метелик”, „Біда навчить”, „Одинак”, „Над морем”, „Жаль”, „Пізно”, „Приязнь”, „Помилка”, „Екбаль-ганем”. Автор підкреслює реалізм, народність, глибоку емоційність і ліричність зображення, психологізм і філософічність епічного доробку письменниці, поставивши її творчість в один ряд із прозою І. Франка, М. Коцюбинського, В. Стефаника, М. Черемшини [24].

Після публікації 1970 року в Нью-Йорку вищезгаданої „Хронології...” Ольги Косач-Кривенюк читачам і дослідникам відкрився масив невідомих фактів про життя і творчість Лесі Українки [25]. Ольга Петрівна була дуже близька до Лесі Українки не тільки як рідна сестра, але й духовно. Джерелознавчий документальний матеріал (переважно листи) допомагав науковцям з’ясовувати історію виникнення, творчі імпульси, ставлення Лесі Українки, її найближчого оточення та літературної критики до епічного доробку. Тому наукові розвідки пізніших років, які ґрунтувалися на фактах, поданих у „Хронології...”, відзначаються більшою об’єктивністю і науковістю.

Глибокими за змістом є дослідження, у яких наукові розвідки тісно переплітаються з прочитанням автографів твору. Саме з таких позицій написано монографію О. Ставицького [44] та деякі праці пізнішого періоду.

У 70-ті роки в Україні було видано „Семінарії” Г. Аврахова – літературознавчо-бібліографічний посібник, у якому автор подав тривалу історію дослідження творчості Лесі Українки в її різних аспектах. Він запропонував систематизовану характеристику науково-критичних праць про життя і творчість письменниці (українською, російською та іншими мовами), причому звернув увагу читачів, що деякі з них містять суб’єктивні, а то й помилкові твердження, і вимагають критичного підходу. Документальні джерела (листування, свідчення преси, спогади сучасників) подано не в повному обсязі. З метою поглибленого аналізу художньої майстерності мисткині, особливостей її стилю, світогляду Г. Аврахов запропонував приблизний план і перспективи дослідження прози Лесі Українки [1].

У 70–80-х роках побачили світ монографії Л. Кулінської і Т. Третяченко про художню прозу письменниці – оригінальні цікаві праці, проте акцентовані в них аспекти не є вичерпними. Вони містили глибокі спостереження щодо історії текстів, трактування ідейної проблематики образів; з’ясування художньої своєрідності того чи іншого твору аргументувалося аналізом рукописних джерел; художній метод простежувався в розвитку й тісному зв’язку з літературним процесом кінця ХІХ – початку ХХ століть. Незважаючи на численні позитивні аспекти, монографії не були позбавлені впливу радянської ідеології на літературознавчі процеси. Крім того, ці дослідження не охопили всього масиву епічної творчості Лесі Українки [27; 28; 47].

Чимало радянських учених – О. Білецький, О. Бабишкін, К. Кухалашвілі, А. Ішук, І. Журавська, А. Костенко, Л. Кулінська, І. Осляк, О. Ставицький та інші – у своїх працях відзначали велику цінність епістолярної спадщини Лесі Українки, підкреслюючи їхню джерелознавчу вагомість і значення, звертаючи увагу на близькість епістолярію письменниці до її творів [8, 90–106; 5; 30, 180–183; 44; 22; 18; 26; 28; 39, 44].

У 80-х роках вийшла монографія В. Святюця, де ґрунтовно розглянуто епістолярну спадщину Лесі Українки в історико-літературному, теоретичному, а також частково літературно-

естетичному, психологічному і джерелознавчому аспектах [43]. Передусім цікавим є зауваження про те, що деякі художні твори, у т. ч. прозові, мають епістолярну форму або її компоненти. На прикладі оповідань „Чотири казки зеленого шуму”, „Жаль”, „Приязнь”, „Помилка” дослідник простежує використання „вставок” листів як композиційного прийому. В монографії визначаються функції фразеологізмів, крилатих висловів з української, російської та інших літератур, використаних у творах „Метелик”, „Біда навчить”, „Прощання”, „Над морем”.

Важливе місце серед праць третього періоду займають дослідження літературознавців української діаспори. До творчого шляху Лесі Українки в різні роки зверталися І. Косач-Борисова, О. Животко, Р. Задеснянський, А. Княжинський, М. Богачевська-Хом'як. Вагомим внеском у літературознавчий аналіз досліджуваної проблеми були роботи П. Одарченка, які репрезентували в цілому об'єктивне, несполітизоване, незаангажоване дослідження життя і творчості Лесі Українки, окремих джерел формування її світогляду, аналіз літературно-критичних праць про творчість письменниці [38].

У пострадянський період рецепція прози Лесі Українки вітчизняним літературознавством стає більш об'єктивною і неупередженою. До цього спонукало передусім переосмислення ідейно-естетичних орієнтацій культурної епохи модернізму, що сформувалася на межі XIX–XX століть.

У 90-х роках М. Мороз створив об'ємний літопис життя і творчості письменниці, систематизував у хронологічній послідовності біографічний матеріал, відомості про її родинне та літературне оточення. Для нас ця праця передусім цікава тим, що подає інформацію про творчі задуми, історію написання і видання прози Лесі Українки, відгуки критики [36].

Заслуговує на увагу монографія Л. Мірошниченко „Над рукописами Лесі Українки”, в якій авторка на підставі джерелознавчих матеріалів, крізь призму рукописів, їхнього системного вивчення й аналізу осмислює творчість мисткині як процес, а не результат [33]. Це дає можливість заглибитись у психологію

творчості Лесі Українки, подолати інтерпретаційну відчуженість між авторкою і читачем.

Серед літературознавців нового, нерадянського рівня, які з нових методологічних позицій дослідили світоглядно-естетичні парадигми, що вплинули на творчість мисткині, в тому числі й епічну, – Т. Гундорова, А. Диба, М. Кармазіна, М. Моклиця [10; 14; 23; 35].

Заслужують на увагу наукові праці С. Павличко, В. Агеєвої, що сприяли створенню нового рецепційного клімату. Постать Лесі Українки розглядається в контексті інтелектуальних і духовних пошуків її складної доби [40; 2]. У цих працях інтерпретація творчості мисткині, в тому числі епічної, здійснюється через призму постмодерної теорії тексту, зокрема феміністичного дискурсу.

О. Забужко, Я. Поліщук, М. Зубрицька з позицій сучасних тенденцій і підходів до вивчення художньої спадщини письменниці (теорії рецептивної естетики, феноменологічної критики, деконструктивізму) пропонують досягнути її як цілісності, тотожності собі самій. Відповідно розширюються можливості всеохоплюючого бачення літературних явищ у синергетичному контексті, змінюється роль читача, який виступає як співавтор [19, 6–18, 44–53; 42; 21].

Отже, проаналізувавши критичні статті й літературознавчі дослідження різних років, ми дійшли висновку, що акцентовані в них аспекти не вичерпують перелік ракурсів вивчення прозової спадщини Лесі Українки. Тенденції розвитку сучасного літературознавства визначаються необхідністю нової інтерпретації творчості, у тому числі відомих постатей української літератури. Тому перспективним є цілісний аналіз прози письменниці як метатексту.

Література

1. Аврахов Г. Г. Леся Українка: Семінарії.– К.: Вища шк., 1971.– 304 с.

2. Агеєва В. П. Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації.– 2-е вид., стереотип.– К.: Либідь, 2001.– 264 с.

3. Бабишкін О. К. Леся Українка: Життя і творчість / О. К. Бабишкін, В. С. Курашова.– К.: Держлітвидав УРСР, 1955.– 479 с.

4. Бабишкін О. К. Леся Українка – прозаїк // Українка Леся. Публікації. Статті. Дослідження.– Т. 1.– К.: Вид-во АН УРСР, 1954.– С. 256–278.

5. Бабишкін О. К. У мандрівку століть. Слово про Лесю Українку.– К.: Рад. письменник, 1971.– 272 с.

6. Білецький О. І. Леся Українка та її твори // Українка Леся. Вибр. тв.: В 3 т.– К.– Х: Держлітвидав, 1936–1937.– Т. 1. Лірика.– 1937.– С. 5–66.

7. Білецький О. Леся Українка / Вст. ст. до кн.: Українка Леся. Твори: В 5 т.– Т. 1.– К.: ДВХЛ, 1951.– С. 7–27.

8. Білецький О. Леся Українка і російська література кінця XIX – початку XX ст. // Рад. літературознавство.– № 9.– 1948.– С. 90–106.

9. Грушевський М. Пам'яті Лесі Українки // Літ.-наук. вістн.– 1913.– Т. 64.– Кн. 10.– С. 10–11.

10. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурс раннього українського модернізму: постмодерна інтерпретація.– Л.: Літопис, 1997.– 297 с.

11. Дейч А. Леся Українка: Критико-біографический очерк.– М.: ГИХЛ, 1953.– С. 113–114.

12. Дейч А. Леся Українка / Українка Леся. Собр. соч.: В 3 т.– Т. 1.– М.: ГИХЛ, 1950.– С. 309.

13. Деркач М. Д. Публіцистика Лесі Українки // Рад. літературознавство.– № 7–8.– 1947.– С. 101–105.

14. Діба А. Г. Сподвижники: Леся Українка у колі соціал-демократів.– К.: Основні цінності, 2003.– 171 с.

15. Донцов Д. Поетика українського рiсорджiмента (Леся Українка).– Л.: Вид-во Донцових, 1922.– 35 с.

16. Драй-Хмара М. Леся Українка. Життя й творчість.– К.: ДВУ, 1926.– 156 с.

17. Євшан М. Леся Українка // Літ.-наук. вістн.– 1913.– Т. 64.– Кн. 10.– С. 51–52.

18. Журавська І. Ю. Леся Українка та зарубіжна література.– К.: Вид-во Академії наук УРСР, 1963.– 231 с.

---

19. Забужко О. UNE PRINCESSE LOINTAIN: Леся Українка як культурно-інтерпретаційна проблема // Слово і час.– 2001.– № 2.– С. 6–18; № 3.– С. 44–53.

20. Зеров М. К. Твори: В 2 т.– К.: Дніпро, 1990.– Т. 2: Історико-літературні та літературознавчі праці / Упоряд. Г. П. Кочура, Д. В. Павличка.– К.: Дніпро, 1990.– С. 359–401.

21. Зубрицька М. Homo legens: Читання як соціокультурний феномен.– Л.: Літопис, 2004.– 351 с.

22. Іщук А. А. Леся Українка: Критико-біографічний нарис.– К.: Держлітвидав, 1950.– 115 с.

23. Кармазіна М. С. Леся Українка.– К.: Альтернативи, 2003.– 415 с.

24. Каспрук А. А. Леся Українка. Літературний портрет.– 2-е вид., доп. і випр.– К.: Держлітвидав УРСР, 1963.– 114 с.

25. Косач-Кривенюк О. П. Леся Українка: Хронологія життя і творчості.– Нью-Йорк: Українська вільна академія наук у США, 1970.– 926 с.

26. Костенко А. І. Леся Українка: Художньо-документальна біографія.– 2-е вид., зі змін., доп.– К.: Дніпро, 1985.– 393 с.

27. Кулінська Л. П. Поетика Лесі Українки.– К.: Вид-во при Київ. ун-ті, 1967.– 253 с.

28. Кулінська Л. П. Проза Лесі Українки.– К.: Вища шк., Вид-во при Київ. ун-ті, 1976.– 176 с.

29. Кухалашвілі К. П. Леся Українка – публіцист.– К.: Дніпро, 1965.– 248 с.

30. Кухалашвілі К. П. Листи Лесі Українки // Вітчизна.– 1956.– № 9.– С. 180–183.

31. Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка). Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія.– Нью-Йорк; К.: Факт, 2004.– С. 251–253.

32. Леся Українка. Публікації. Статті. Дослідження.– К.: Академія наук УРСР, 1956.– С. 149–151.

33. Мірошніченко Л. П. Над рукописами Лесі Українки: Нариси з психології творчості та текстології / Л. Мірошніченко: НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка.– К.: КНУ, 2001.– 263 с.

34. Міщенко Л. І. Леся Українка в літературному житті.– К.: Дніпро, 1964.– 263 с.

35. Моклиця М. Модернізм у творчості письменників ХХ століття.– Ч. 2: Зарубіжна література: Навч. посіб. для студ. вищих

закладів освіти.– Луцьк: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999.– 181 с.

36. Мороз М. О. Літопис життя та творчості Лесі Українки.– К.: Наук. думка, 1992.– 632 с.

37. Ніковський А. Екзотичність сюжету і драматизм у творах Лесі Українки // Літ.-наук. вістн.– 1913.– Т. 64.– Кн. 10.– С. 50–70.

38. Одарченко П. Леся Українка: Розвідки різних років.– К.: Вид-во М. П. Коць, 1994.– 239 с.

39. Осляк І. Ф. З вогнем Прометея. Про творчість Лесі Українки. К.: Рад. шк., 1969.– 184 с.

40. Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі.– К.: Либідь, 1997.– 447 с.

41. Панчук Є. Леся Українка і Ольга Кобилянська // Вільна Буковина: Альманах.– 1941.– № 2.– Травень.– С. 26–31.

42. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму: Монографія.– Вид. 2-е, доп. і перероб.– Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2002.– 392 с.

43. Святовець В. Ф. Епістолярна спадщина Лесі Українки.– К.: Вища шк., Вид-во при Київ. ун-ті, 1981.– 184 с.

44. Ставицький О. Ф. Леся Українка (Етапи творчого шляху). [До 100-річчя від дня народження 1871–1971].– К.: Дніпро, 1970.– 223 с.

45. Старицька-Черняхівська Л. Хвилини життя Лесі Українки // Літ.-наук. вістн.– 1913.– Т. 64.– Кн. 10.– С. 15–25.

46. Стешенко І. Поетична творчість Лесі Українки // Літ.-наук. вістн.– 1913.– Т. 64.– Кн. 10.– С. 33–44.

47. Третяченко Т. Г. Художня проза Лесі Українки: Творча історія.– К.: Наук. думка, 1983.– 288 с.

48. Українка Леся. Вибр. тв. / Вст. ст. та ред. П. Одарченка.– К.: Рух, 1930.– С. 3–18.

49. Українка Леся. Зібр. тв.: У 12 т.– Т. 7. Прозові твори. Перекладна проза [Упоряд. та прим. Т. Г. Третяченко; Ред. Н. О. Вишневська].– К.: Наук. думка, 1976.– 567 с.

50. Франко І. Я. Твори: В 20 т.– Т. 17.– К.: ДВХЛ, 1955.– С. 253.

51. Шумило Н. Модернізм в художній інтерпретації традиціоналістів // Літературознавство: Зб. матеріалів III Міжнар. конгресу українців.– 1996.– С. 440–442.

52. Якубський Б. Леся Українка – белетрист // Українка Леся. Твори.– Т. 10. Проза.– Х.: Книгоспілка, 1929.– 298 с.

Proskurina T. The Reception of Lesya Ukrainka's Prosaic Artistic Work by National and Foreign History of Literature Science.

The author investigated the evolution of reception of Lesya Ukrainka's prosaic artistic work by national and foreign criticism and the history of literature science in a chronologic aspect: from 90th years of the XXth century and to the present day.

Key words: reception, interpretation of artistic work, neoromanticism, modernism, belletristic, metatext.